

ÖĞRETİM ELEMANLARININ ETİK TUTUMLARINA İLİŞKİN HEMŞİRELİK LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN ALGILARININ BELİRLENMESİ

DETERMINING THE NURSING STUDENTS' PERCEPTIONS OF THEIR LECTURER ETHICAL ATTITUDES

Arş.Gör. Miyase AVCI

Aksaray Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Aksaray/Türkiye

ORCID No: <https://orcid.org/0000-0001-8142-3766>

Reference Avcı, M. (2020). "Öğretim Elemanlarının Etik Tutumlarına İlişkin Hemşirelik Lisans Öğrencilerinin Algılarının Belirlenmesi", *Academic Social Resources Journal*, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:5, Issue:18; pp:586-593

ÖZET

Bu çalışma Aksaray Üniversitesi hemşirelik lisans öğrencilerinin, öğretim elemanlarının etik tutumlarına yönelik algılarını belirlemek amacıyla tanımlayıcı tipte planlanmıştır. Araştırmanın evrenini 2017-2018 bahar döneminde Aksaray Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'ne kayıtlı tüm hemşirelik öğrencileri oluşturmuştur. Çalışmaya katılım oranı %80'dir. Verilerin toplanmasında "Öğrenci Tanıtım Formu" ve "Hemşirelik Lisans Öğrencilerinin Öğretim Elemanlarının Etik ve Etik Olmayan Tutumlarına İlişkin Algılarının Belirlenmesi Ölçeği" kullanılmıştır. Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinin belirlenmesinde sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma, değişkenler arasındaki farklılıkların analizinde ise tek yönlü varyans analizleri ve bağımsız örneklemelerde t testi kullanılmıştır. Öğrencilerin yaş ortalaması 20.68 ± 5.59 , %67.0'si kadın ve %64.7'si etik ile ilgili bir ders/eğitim almıştır. Ölçek toplam puanının 48.87 ± 6.88 olduğu, cinsiyetin etik algı düzeyini etkileyen bir faktör olduğu saptanmıştır ($p=0.000$). Üçüncü sınıf öğrencilerin etik algı düzeylerinin en yüksek olduğu (49.73 ± 3.81) ve etik ders/eğitim alan öğrencilerin almayan öğrencilere göre daha yüksek puan aldığı ancak öğrencilerin sınıfı ve etik dersi/eğitimi alma durumu ile öğrencilerin etik algıları arasında bir ilişki olmadığı görülmüştür ($p \geq 0.05$). Not verirken adil davranan, başkalarının yanında öğrencilerinin onurlarını kırarak davranışlarda bulunmayan ve ders ile ilgili yeterli bilgiye sahip olan öğretim elemanlarının öğrenciler için rol model olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Akademik etik, etik, hemşirelik eğitimi, hemşirelik etiği

ABSTRACT

This study was planned in a descriptive type in order to determine the perceptions of Aksaray University nursing students towards the ethical attitudes of faculty members. The universe of the study was formed by all the nursing students enrolled in Aksaray University Faculty of Health Sciences Nursing Department in the spring term of 2017-2018. Participation rate in the study is 80%. "Student Introduction Form" and "Student Perceptions of Faculty Members' Ethical and Unethical Behaviours Instrument" were used to collect data. Number, percentage, mean and standard deviation were used to determine the socio-demographic characteristics of the students, and one-way analysis of variance and independent samples t-test were used to analyze the differences between variables. The average age of the students is 20.68 ± 5.59 , 67.0% of them are women and 64.7% of them have received a course / education related to ethics. It was determined that the total score of the Student Perceptions of Faculty Members' Ethical and Unethical Behaviour Instrument was 48.87 ± 6.88 , and gender was a factor affecting the level of ethical perception ($p = 0.000$). It was observed that the ethical perception level of the third year students was the highest (49.73 ± 3.81) and the students who took ethics course / education got higher scores than the students who did not, but there was no relationship between the students' class and the ethical course / education status and students' perception of ethics ($p \geq 0.05$). It is thought that faculty members who behave fairly while giving grades, do not behave in a way that will degrade students' honor alongside others, and have sufficient knowledge about the course will be role models for students.

Key words: Academic ethics, ethics, nursing education, nursing ethics

1. GİRİŞ

Eğitim çok boyutlu, entelektüel, ahlaki, sanatsal, manevi, ilişki temelli ve etiğin merkezi bir rol oynadığı oldukça bağlamsal, bir kavramdır (Ontario College of Teachers, 2012). Dolayısıyla eğitimciler, konumları itibarı ile genç akılları etkileyebilecek ve onların davranışlarını yönlendirebilecek bir pozisyonda bulunmaktadır. Üniversitelerde öğretim elemanlarının davranışlarının öğrencilerin üniversite yaşamları üzerine önemli etkisinin olduğu görülmektedir (Newberry, 2010; Özcan, Balyer, & Servi, 2013). Bu nedenle eğitimcilerin yüksek ahlaki standartlara sahip olmaları gerekmektedir (Cleary, Horsfall, Jackson, & Hunt, 2012).

Genel olarak ele alındığında öğretim elemanlarından her öğrenciye, toplumun saygıdeğer ve etkili bir üyesi olarak davranması, kendi potansiyelinin farkına varması ve bu potansiyelini gerçekleştirmesinde ona yardım etmek için çaba göstermesi (National Education Association (NEA), 2011), öğrencilerinin serbestçe öğrenmelerini desteklemesi, dürüst akademik uygulamaların gelişmesi ve öğrencileri değerlendirirken gerçek liyakatinin yansıtılması, öğrencileriyle aralarındaki ilişkinin güvene dayanan doğasına saygı göstermesi, rehber ve danışman olarak kendi asıl görevlerine sadık kalması beklenmektedir (American Association of University Professors (AAUP), 2011).

Eğitimcilerin aynı fikirde olmayanlara düşük not verme, ders içeriği ile uyumsuz sınav yapma, yetersiz hazırlanarak ders anlatması (Özcan et al., 2013), sınav sonuçlarının geç ilan edilmesi, planlanan saatlere uymama ve ders notlarını güncellememe (Rafiee & Moattari, 2013) gibi davranışlar etik dışı davranışlar olarak göze çarpmaktadır.

Hemşirelik öğrencileri eğitimcilerden ilgili olma, dinleme, empati, esnek olma, danışmanlık beklentisi içindedirler (Yanikkerem, Aycan, Kitapçıoğlu, Korkmaz, & Çalık, 2006). Hemşirelik öğrencileri, bireysel olarak sosyal değeri, mesleki olarak ise insan onurunu ve ayrıca profesyonel değerlerin tamamını önemli bulduklarını bildirmişlerdir. Bu nedenle, hemşirelik öğrencilerinin mesleki davranışlarının etik ilkeler ve değerlerle yüklü olduğu, hemşirelik eğitim programlarının bu çerçevede yapılandırılmasının önem taşıdığı vurgulanmaktadır (Kaya, Işık, Şenyuva, & Kaya, 2012). Nitekim hemşirelik programlarında etik eğitimi geliştirmeye yönelik çabalar, yeni mezun hemşirelerin uygulamalarında ve kararlarında etik olarak yetkin hale getirilmesi için yoğunlaştırılmıştır (Park, Kjervik, Crandell, & Oermann, 2012). Hemşirelik öğrencilerinin etik davranan hemşireler ve hasta savunucuları olarak gelecekteki rollerini üstlenmeye tamamen hazır olmaları, ortak ahlaki zorlukları güvenli bir şekilde araştırabilme ve stratejiler geliştirmeleri için gerekli olan destek, mentorluk, rol modelleme ve eğitim yapısının sağlanması gerekmektedir (Hutchinson, Shedlin, Gallo, Krainovich-Miller, & Fulmer, 2014).

Hemşirelik öğrencilerinin akademik etik bilinci, hemşirelik bakımının etik kurallarına uymaları ve hemşirelikte uygun bir mesleki tutum oluşturmaları açısından oldukça önemlidir (Cho & Hwang, 2019). Hemşire eğitimciler, öğretme-öğrenme sürecinde kritik rollerinin farkında olmalı ve öğrencilerin etik açıdan tutumlarını incelemelidir (Arslan & Dinç, 2017). Bu nedenle bu çalışma hemşirelik lisans öğrencilerinin öğretim elemanlarının etik ve etik olmayan tutumlarına ilişkin algılarını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırma Soruları

Aksaray Üniversitesi hemşirelik lisans öğrencilerinin, öğretim elemanlarının etik tutumlarına yönelik algı düzeyleri nedir?

Aksaray Üniversitesi hemşirelik lisans öğrencilerinin, öğretim elemanlarının etik tutumlarına yönelik algı düzeyleri sosyodemografik özelliklere göre değişiklik göstermekte midir?

2.1. Araştırmanın Tipi

Bu çalışma Aksaray Üniversitesi hemşirelik lisans öğrencilerinin, öğretim elemanlarının etik tutumlarına yönelik algılarını belirlenmek amacıyla tanımlayıcı tipte planlanmıştır.

2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2017-2018 bahar döneminde Aksaray Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'ne kayıtlı tüm hemşirelik öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeyerek, tam sayım yöntemi ile hemşirelik öğrencilerinin tamamı araştırmaya dâhil edilmiştir. Hemşirelik bölümüne kayıtlı olup derslere devam eden ve gönüllü öğrenciler araştırma kapsamına alınmıştır. Hemşirelik bölümüne kayıtlı toplam öğrenci sayısı 392'dir. 312 öğrencinin katılımı ile tamamlanan bu çalışmada genel yanıt oranı %80'dir.

2.3. Araştırmada Verilerinin Toplanması

Verilerin toplanmasında "Öğrenci Tanıtım Formu" ve "Hemşirelik Lisans Öğrencilerinin Öğretim Elemanlarının Etik ve Etik Olmayan Tutumlarına İlişkin Algılarının Belirlenmesi Ölçeği" kullanılmıştır. Anket formları 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde toplanmıştır. Formların doldurulması yaklaşık 10-12 dakika sürmüştür. Sabah derse girmeden önce dağıtılan anket formları aynı gün derslerin bitiminden sonra toplanmıştır.

✓ Öğrenci Tanıtım Formu

Öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, sınıfı ve etik ders/eğitim alıp almama durumunu belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından literatür kapsamında geliştirilmiştir (Arslan & Dinç, 2017; Özcan et al., 2013; Rafiee & Moattari, 2013).

✓ Hemşirelik Lisans Öğrencilerinin Öğretim Elemanlarının Etik ve Etik Olmayan Tutumlarına İlişkin Algılarının Belirlenmesi Ölçeği

Arslan ve Dinç (2017) tarafından hemşirelik lisans öğrencilerinin öğretim elemanlarının etik olmayan tutumlarına ilişkin algılarının belirlenmesi amacıyla geliştirilmiş ve geçerlik güvenirlik çalışması da aynı yazarlar tarafından yapılmıştır (Cronbach's 0.83). Ölçek üçlü likert tipindedir (katılıyorum 2 puan, kararsızım 1 puan ve katılmıyorum 0 puan) ve 32 sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları bulunmamakta ve ölçekten 0-64 arasında puan alınmaktadır. Ölçekten alınan puanın artması etik tutumun arttığını göstermektedir (Arslan & Dinç, 2017).

2.4. Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi

Elde edilen verilerin analizi, "SPSS for Windows 17.0" yazılım paket programında gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin sosyodemografik özellikleri sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma ile, "Hemşirelik Lisans Öğrencilerinin Öğretim Elemanlarının Etik ve Etik Olmayan Tutumlarına İlişkin Algıları"na ilişkin maddelerin analizi sayı ve yüzde ile, değişkenler arasındaki farklılıkların analizinde ise tek yönlü varyans analizleri ve bağımsız örneklemelerde t testi kullanılmıştır.

2.5. Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın etik açıdan uygunluğunu değerlendirebilmesi için Aksaray Üniversitesi İnsan araştırmaları etik kuruluna başvurulmuştur. Araştırma protokolü etik kurulda onaylandıktan (Tarih:13.02.2018 Karar No: 2018/22) sonra Aksaray Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nden yazılı izin alınmıştır. Ölçeğin kullanım izni yazardan alınmıştır. Araştırma verilerinin toplanması için öğrencilere araştırmanın gerekçesi anlatılmış, aydınlatılmış onam formu ile yazılı onam alınmıştır.

3. BULGULAR

Hemşirelik lisans öğrencilerinin öğretim elemanlarının etik olmayan tutumlarına ilişkin algılarını değerlendirmek amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen bulgular hemşirelik öğrencilerinin sosyodemografik özellikleri, öğrencilerinin öğretim elemanlarının etik olmayan tutumlarına ilişkin algıları ve bu algıları ile sosyodemografik özellikleri arasındaki ilişkiler açısından

değerlendirilmiştir. Hemşirelik lisans öğrencilerinin sosyodemografik özellikleri incelendiğinde yaş ortalamasının 20.68 ± 5.59 olduğu, %67.0'sinin kadın olduğu ve %64.7'sinin etik ile ilgili bir ders/eğitim aldığı saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1: Hemşirelik Öğrencilerinin Sosyodemografik Özellikleri

	N	%
Cinsiyet		
Erkek	103	33.0
Kadın	209	67.0
Sınıfı		
1. Sınıf	91	29.2
2. Sınıf	84	26.9
3. Sınıf	68	21.8
4. Sınıf	69	22.1
Etik Ders/Eğitim Alma Durumu		
Evet	202	64.7
Hayır	110	35.3
Yaş ($X \pm SS$, yıl)	20.68 \pm 5.59	

$X \pm SS$: ortalama \pm standart sapma.

Çalışmamızda “Hemşirelik Lisans Öğrencilerinin Öğretim Elemanlarının Etik ve Etik Olmayan Tutumlarına İlişkin Algıları” ölçeğinin her bir maddesine verilen cevaplar sayı ve yüzde olarak analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 2’de gösterilmiştir. Bu tabloya göre öğretim elemanının sınavları değerlendirirken akademik başarısı yüksek öğrencilere daha fazla tolerans göstermesi, ders sırasında argo/küfür içeren sözler kullanması, sınavları değerlendirirken sevdiği öğrencilere biraz daha fazla hoşgörülü not vermesi, bir öğrencisiyle duygusal/romantik bir ilişkiye girmesi ve üniversitenin sağladığı imkân ve olanakları gerektiğinde kendi çıkarı için kullanması öğrencilerin yüksek oranda etik olmayan tutum olarak algıladıkları davranışlar olarak bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 2: Hemşirelik Lisans Öğrencilerinin Öğretim Elemanlarının Etik ve Etik Olmayan Tutumlarına İlişkin Algıları

Maddeler	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%
1. Öğretim elemanı, derste anlatacağı konuyu öncesinde çeşitli kaynaklardan araştırıp güncelleyerek anlatmalıdır.	310	99,40	1	0,30	1	0,30
2. Öğretim elemanı sorumlu olduğu dersin konusuna hâkim olmalıdır.	309	99,00	1	0,30	2	0,60
3. Öğretim elemanı sorumlu olduğu dersin anlatılmasında sınıfı iyi yönetmeli ve otoritesini sağlamalıdır.	306	98,10	3	1,00	3	1,00
4. Öğretim elemanı kendi uygun gördüğünde derse geç girebilir veya dersten erken ayrılabilir.*	56	17,90	74	23,70	182	58,30
5. Öğretim elemanı öğrencilerin derse geç gelmelerine veya erken ayrılmalarına hoşgörü göstermelidir.*	164	52,60	67	21,50	81	26,00
6. Öğretim elemanı, öğrencilerle kendi özel yaşamına dair paylaşımlarda bulunabilir.*	102	32,70	94	30,10	116	37,20
7. Öğretim elemanları kendi aralarında öğrencilerin özel yaşamına ilişkin sorunları paylaşabilir.*	63	20,20	56	17,90	193	61,90
8. Öğretim elemanı akademik performansını yetersiz bulduğu meslektaşları hakkında yorum yapabilir.*	71	22,80	54	17,30	187	59,90
9. Öğretim elemanı öğrencinin özel yaşamının gizliliğine saygı göstermelidir.	302	96,80	4	1,30	6	1,90
10. Öğretim elemanı ders anlatırken müstehcen örnekler verebilir veya fıkra anlatabilir.*	134	42,90	45	14,40	133	42,60
11. Öğretim elemanı ders sırasında argo / küfür içeren sözler kullanabilir.*	26	8,30	14	4,50	272	87,20
12. Öğretim elemanı ders sırasında profesyonel ve ahlaki olmayan konuşmalar yapmamalıdır.	250	80,10	12	3,80	50	16,00
13. Öğretim elemanı bir öğrencisiyle duygusal / romantik bir ilişkiye girebilir.*	34	10,90	33	10,60	245	78,50
14. Öğretim elemanı bazen öğrencilere küçük hediyeler verebilir veya öğrencilerden hediye kabul edebilir.*	147	47,10	64	20,50	101	32,40
15. Öğretim elemanı öğrencileriyle fiziksel temastan kaçınmalıdır.*	206	66,00	49	15,70	57	18,30
16. Öğretim elemanı sınıfta kendi ders kitaplarının veya notlarının satışını yapabilir.*	57	18,30	64	20,50	191	61,20
17. Öğretim elemanı üniversitenin sağladığı imkân ve olanakları	37	11,90	36	11,50	239	76,60

gerektiğinde kendi çıkarı için kullanabilir.*

18. Öğretim elemanı, akademik başarısı düşük öğrencileri sınıfta uyarmalıdır.*	56	17,90	32	10,30	224	71,80
19. Öğretim elemanı akademik başarıyı gözetmeksizin sınıfta bütün öğrencilere eşit mesafede bir tutum sergilemelidir.	294	94,20	6	1,90	12	3,80
20. Öğretim elemanı sınavlarda kopya çekilmesini görmezden gelmelidir.*	71	22,80	41	13,10	200	64,10
21. Öğretim elemanı sınavlarda herhangi bir öğrenciyi kopya çekerken yakalarsa yalnızca uyarmalıdır.	149	47,80	75	24,00	88	28,20
22. Öğretim elemanı, öğrenciler arasında din, ırk, dil, etnik köken ve cinsiyet ayrımı yapmamalıdır.	299	95,80	1	0,30	12	3,80
23. Öğretim elemanı sınavları değerlendirirken akademik başarısı yüksek öğrencilere daha fazla tolerans göstermelidir.*	16	5,10	21	6,70	275	88,10
24. Öğretim elemanı sınavları değerlendirirken akademik başarısı düşük öğrencilere daha fazla tolerans göstermelidir.*	50	16,00	39	12,50	223	71,50
25. Öğretim elemanı sınavları değerlendirirken sevdiği öğrencilere biraz daha fazla hoşgörülü not verebilir.*	37	11,90	12	3,80	263	84,30
26. Öğretim elemanı sınavları değerlendirirken tarafsız karar vermelidir.	287	92,00	5	1,60	20	6,40
27. Öğretim elemanı öğrenciye etkin bir klinik öğretim sağlayabilmek için klinik uygulama becerisine sahip olmalıdır.	299	95,80	6	1,90	7	2,20
28. Öğretim elemanı, öğrenci klinik uygulama sırasında hata yaptığında öğrenciyi hasta başında uyarmalıdır.*	56	17,90	28	9,00	228	73,10
29. Öğretim elemanı, öğrenci klinik uygulama sırasında hata yaptığında öğrenciyi hemşire, hekim ve diğer sağlık personelinin yanında uyarmalıdır.*	45	14,40	31	9,90	236	75,60
30. Öğretim elemanı klinik uygulamalar sırasında öğrencinin geç gelmesi ya da klinikten erken ayrılmasına izin vermelidir.*	93	29,80	63	20,20	156	50,00
31. Öğretim elemanı, klinik uygulamalar sırasında klinik ortama geç gelebilmeli veya erken ayrılabilir.*	84	26,90	43	13,80	185	59,30
32. Öğretim elemanı klinik uygulama sırasında öğrenciyle birlikte beden bütünlüğüne herhangi bir girişim gerektiren bakım uygulamalarını yaparken hastanın onayını almalıdır.	292	93,60	7	2,20	13	4,20

*Olumsuz ifadeler ters puanlanmıştır.

Hemşirelik öğrencilerinin sosyodemografik özelliklerine göre öğretim elemanlarının etik ve etik olmayan tutumlarına ilişkin algıları incelendiğinde ölçek toplam puanının 48.87 ± 6.88 olduğu, cinsiyete göre öğrencilerin etik algılarının değiştiği, kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek puan aldığı ve sonucun istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p=0.000$). Üçüncü sınıf öğrencilerin öğretim elemanlarının etik ve etik olmayan tutumlarına ilişkin algılarının en yüksek olduğu (49.73 ± 3.81) ve etik ders/eğitim alan öğrencilerin almayan öğrencilere göre daha yüksek puan aldığı ancak öğrencilerin sınıfı ve etik dersi/eğitimi alma durumu ile öğrencilerin etik algıları arasında bir ilişki olmadığı görülmüştür ($p \geq 0.05$) (Tablo 3).

Tablo 3: Hemşirelik Öğrencilerinin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Öğretim Elemanlarının Etik ve Etik Olmayan Tutumlarına İlişkin Algılarının İncelenmesi

Özellikler	X±SS	t veya F	p
Ölçek Toplam Puanı	48.87±6.88		
Cinsiyet		t=-6.847	<0.001
Erkek	45.33±7.13		
Kadın	50.62±6.04		
Sınıfı			
1. Sınıf	48.23±7.41		
2. Sınıf	49.45±6.31		
3. Sınıf	49.73±3.81	F=1.058	0.367
4. Sınıf	48.17±8.86		
Etik Ders/Eğitim Alma Durumu			
Evet	49.16±6.76	t=0.077	0.325
Hayır	48.35±7.08		

X±SS: ortalama±standart sapma; t: bağımsız örneklerde t testi; F: tek yönlü varyans analizi.

3. TARTIŞMA

Hemşirelik lisans öğrencilerinin, öğretim elemanlarının etik tutumlarına yönelik algı tutumlarına yönelik algılarının incelendiği bu çalışmada “Hemşirelik Lisans Öğrencilerinin Öğretim Elemanlarının Etik ve Etik Olmayan Tutumlarına İlişkin Algılarının Belirlenmesi Ölçeği” toplam puanının 48.87 ± 6.88 olduğu tespit edilmiştir (Bkz Tablo 3). Arslan ve Dinç (2017)’in çalışmalarında hemşirelik lisans öğrencilerinin Öğretim Elemanlarının Etik ve Etik Olmayan Tutumlarına İlişkin Algılarının Belirlenmesi Ölçeği toplam puanını 55.93 ± 4.10 olarak bulmuşlardır. Ölçekten alınan puan arttıkça öğrencilerin etik algı düzeyleri de artmaktadır. Arslan ve Dinç çalışmalarını iki ayrı Hemşirelik Fakültesinde gerçekleştirmiştir. Hemşirelik Fakülteleri bu çalışmanın yapıldığı hemşirelik bölümüne göre daha yüksek puana sahip öğrencilerin tercih ettiği fakültelerdir (Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK), 2020). Bu çalışmayla çok da fark olmamasına karşın başarı puanı yüksek olan öğrencilerin etik algı düzeylerinin de yüksek olduğu düşünülebilir.

Öğrencilerin sınıfı ve etik eğitim alıp alamama durumu ile etik algı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı; cinsiyet ile algı düzeyi arasında bir ilişki olduğu, kadın öğrencilerin etik algı düzeyi puan ortalamasının erkeklere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Bkz Tablo 3). Hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeyleri ile mesleki değerlerin önemine ilişkin görüşlerini belirlemek ve aralarındaki ilişkiyi incelenmek amacıyla yapılan çalışmada da cinsiyetin etik duyarlılığı etkileyen faktör olduğu tespit edilmiştir (Gürdoğan, Aksoy, & Kınıcı, 2018). Bu bağlamda cinsiyetin etik algı düzeyini etkileyen bir faktör olabileceği düşünülmektedir.

Hemşirelik Lisans Öğrencilerinin Öğretim Elemanlarının Etik Olmayan Tutumlarına İlişkin Algıları ölçeğinin tüm maddelerinin analiz edildiği tabloya göre öğrencilerin etik olmayan tutum olarak en çok algıladıkları 10 davranış içerisinde en yüksek puandan düşük puana doğru sırasıyla; öğretim elemanının sınavları değerlendirirken akademik başarısı yüksek öğrencilere daha fazla tolerans göstermesi, ders sırasında argo / küfür içeren sözler kullanması, sınavları değerlendirirken sevdiği öğrencilere biraz daha fazla hoşgörülü not vermesi, bir öğrencisiyle duygusal / romantik bir ilişkiye girebilmesi, üniversitenin sağladığı imkân ve olanakları gerektiğinde kendi çıkarı için kullanması, öğrenci klinik uygulama sırasında hata yaptığında öğrenciyi hemşire, hekim ve diğer sağlık personelinin yanında uyarması, öğrenci klinik uygulama sırasında hata yaptığında öğrenciyi hasta başında uyarması, akademik başarısı düşük öğrencileri sınıfta uyarması, sınavları değerlendirirken akademik başarısı düşük öğrencilere daha fazla tolerans göstermesi ve sınavlarda kopya çekilmesini görmezden gelmesidir (Bkz Tablo 2). Arslan ve Dinç (2017)’in çalışmasında öğretim elemanının kendi uygun gördüğünde derse geç girebilmesi veya dersten erken ayrılabilmesi, akademik performansını yetersiz bulduğu meslektaşları hakkında yorum yapabilmesi, ders sırasında argo / küfür içeren sözler kullanabilmesi, üniversitenin sağladığı imkân ve olanakları gerektiğinde kendi çıkarı için kullanması, akademik başarısı düşük öğrencileri sınıfta uyarması, sınavları değerlendirirken akademik başarısı yüksek öğrencilere daha fazla tolerans göstermesi, sınavları değerlendirirken akademik başarısı düşük öğrencilere daha fazla tolerans göstermesi, sınavları değerlendirirken sevdiği öğrencilere biraz daha fazla hoşgörülü not vermesi, öğrenci klinik uygulama sırasında hata yaptığında öğrenciyi hasta başında uyarması ve öğrenci klinik uygulama sırasında hata yaptığında öğrenciyi hemşire, hekim ve diğer sağlık personelinin yanında uyarması öğrencilerin etik dışı olarak algıladıkları on davranış olarak ifade edilmiştir. İki madde dışında bulgular araştırma sonuçlarımız ile tutarlılık göstermektedir. Elde edilen sonuçlardan öğrencilerin öğretim elemanlarından not verirken adil davranmasını, başkalarının yanında onurlarını kırarak davranışlarda bulunmamasını ve yeterli bilgiye sahip olmasını bekledikleri çıkarımında bulunulmuştur. (Oral, Avcı, & Tösten, 2017)’in çalışması araştırmamızda elde edilen bulguların öğretim elemanları tarafından da kabul edildiğini desteklemektedir. Aynı çalışmada; öğretim elemanlarının, sergiledikleri sıkça gözlenen etik dışı davranışları sınavları değerlendirirken tarafsızlığı koruyamama, öğrencilere hak ettiği değeri vermeme ve derslere yeterince önem vermeme olarak belirttikleri saptanmıştır. Ayrıca Cho and Hwang (2019)’nun çalışmasında etik olmadığı tespit edilen, hastaların saygısını veya gizliliğini ihlal eden, sınavlarda kopya çekilmesine

izin verilen ve klinik uygulama sırasında dürüst olmayan davranışlar araştırmamızda elde edilen sonuçlar ile tutarlıdır.

Araştırma sonuçlarında tespit edilen etik dışı davranışların birbirine benzerlik göstermesi sosyodemografik özellikleri farklı olsa da etik ilkelerin bireyler arası benzerlik gösterdiğini düşündürmekte, etik ilkelerin evrenselliğini de desteklemektedir. Hemşirelik öğrencileri tarafından profesyonellik, adalet ve eşitlik en önemli ilkeler olarak ifade edilirken, adalet, eşitlik ve dürüstlük ilkeleri de en önemli temel ahlaki ilkeler olarak ifade edilmektedir (Salminen et al., 2016). Dürüstlük ve profesyonellik ilkeleri araştırma sonuçlarında elde ettiğimiz ve Arslan ve Dinç (2017)'in de araştırmalarında benzer bir şekilde tespit ettikleri öğretim elemanının derste anlatacağı konuyu öncesinde çeşitli kaynaklardan araştırıp güncelleyerek anlatması, sorumlu olduğu dersin konusuna hâkim olması, sorumlu olduğu dersin anlatılmasında sınıfı iyi yönetmesi ve otoritesini sağlaması, öğrencinin özel yaşamının gizliliğine saygı göstermesi, etkin bir klinik öğretim sağlayabilmek için klinik uygulama becerisine sahip olması, klinik uygulama sırasında öğrenciyle birlikte beden bütünlüğüne herhangi bir girişim gerektiren bakım uygulamalarını yaparken hastanın onayını alması, ders sırasında profesyonel ve ahlaki olmayan konuşmalar yapmaması ile ilgili maddelerin yüksek puan almasını açıklarken; adalet ve eşitlik ilkeleri öğretim elemanının öğrenciler arasında din, ırk, dil, etnik köken ve cinsiyet ayrımı yapmaması, öğrenciye akademik başarıyı gözetmeksizin sınıfta bütün öğrencilere eşit mesafede bir tutum sergilemesi, sınavları değerlendirirken tarafsız karar vermesi maddelerinin yüksek puan almasını açıklamaktadır.

Etik dışı davranışların sebepleri araştırıldığında literatürde sosyal etkiler, açgözlülük, benmerkezcilik, izlenme, ahlaki hatırlatmalar, kendini haklı çıkarma, kendini üstün görme, öz denetimin azalması, riskli durum etkisi, kayıptan kaçınma, hedef belirleme ve az zamana çok iş sığdırma zorunluluğu gibi nedenlerin yer aldığı görülmektedir (Belle ve Cantarelli 2017). Tüm faktörler önemli olsa da özellikle az zamana çok iş sığdırma zorunluluğunun etik dışı davranışlarda önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir. Nitekim ülkemizde hemşirelik bölümlerinde öğretim elemanı sayısının hemşire öğrenci sayısına göre düşük seviyede olduğu bilinmektedir. Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) (2017) tarafından yayınlanan rapora göre hemşirelik bölümünde öğrenci sayısı 6,2 kat artarken, hemşire akademisyen sayısı 1,5 kat artmıştır. Raporda belirtildiğine göre öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı 45, öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı ise 113'tür. Bu artışın öğretim elemanlarını öğrenciler ile yeterince ilgilenememeye ittiği ve öğrencilerin algıladıkları etik dışı davranışların yüksek olması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca Ei ve Bowen (2002), öğretim kadrosu ve öğrenciler arasındaki güç farklılıklarını vurgulayarak, sınırları belirsiz olan bu ilişkinin ana rolünün entelektüel rehberlik ve tavsiye olduğunu ve özellikle öğretmenlerin dürüst ve tarafsız olmaları gerektiğini vurgulamaktadır (Denat, Dikmen, & Arslan, 2019).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelik öğrencilerinin etik davranan hemşireler ve hasta savunucuları olarak gelecekteki rollerini üstlenmeye tamamen hazır olmaları için gerekli olan destek, mentorluk, rol model olma ve eğitim yapısının sağlanması gerekmektedir (Hutchinson et al., 2014). Bu kapsamda not verirken adil davranan, başkalarının yanında öğrencilerinin onurlarını kırarak davranışlarda bulunmayan ve ders ile ilgili yeterli bilgiye sahip olan öğretim elemanlarının öğrenciler için rol model olacağı düşünülmektedir. Yeterli sayıda öğretim elemanı olmamasının da öğretim elemanlarını etik dışı davranışlara itmede bir etken olacağı göz önünde bulundurulmalı, yetkili kurumlarca öğretim elemanı sayısını arttırmaya ya da öğrenci kontenjanlarını azaltmaya yönelik tedbirler alınmalıdır. Ülkemizde öğretim elemanlarını etik dışı davranışlara itebilecek olası sebeplerin anlaşılması ve gerekli tedbirlerin alınması için derinlemesine araştırmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

American Association of University Professors (AAUP). (2011). Statement on Professional Ethics. <http://www.aaup.org/statements/Redbook/Rbethics.htm>. Erişim Tarihi: 18.10.2020

- Arslan, S., & Dinç, L. (2017). Nursing students' perceptions of faculty members' ethical/unethical attitudes. *Nursing ethics*, 24(7), 789-801.
- Cho, O. H., & Hwang, K. H. (2019). Academic ethical awareness among undergraduate nursing students. *Nursing ethics*, 26(3), 833-844.
- Cleary, M., Horsfall, J., Jackson, D., & Hunt, G. E. (2012). Ethical conduct in nurse education: Creating safe staff–student boundaries. *Nurse Education Today*, 32(3), 320-324.
- Denat, Y., Dikmen, Y., & Arslan, G. G. (2019). Ethical values of academic nurses: A pilot study. *Nursing ethics*, 26(6), 1744-1752.
- Ei, S., & Bowen, A. (2002). College students' perceptions of student-instructor relationships. *Ethics Behav*, 12(2), 177-190.
- Gürdoğan, E. P., Aksoy, B., & Kınıcı, E. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeyleri ve mesleki değerler ile ilişkisi. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 5(3), 147-154.
- Hutchinson, K. M., Shedlin, M. G., Gallo, B., Krainovich-Miller, B., & Fulmer, T. (2014). Ethics-in-the-round: a guided peer approach for addressing ethical issues confronting nursing students. *Nursing Education Perspectives*, 35(1), 58-60.
- Kaya, H., Işık, B., Şenyuva, E., & Kaya, N. (2012). Hemşirelik öğrencilerinin bireysel ve profesyonel değerleri/nursing students' individual and professional values. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 15(1).
- National Education Association (NEA). (2011). Code of Ethics. <http://www.nea.org/home/30442.htm>. Erişim Tarihi: 18.10.2020
- Newberry, M. (2010). Identified phases in the building and maintaining of positive teacher–student relationships. *Teaching and Teacher Education*, 26(8), 1695-1703.
- Ontario College of Teachers. (2012). Foundations of Professional Practice. <http://www.oct.ca/-/media/PDF/Foundations%20of%20Professional%20Practice/>. Erişim Tarihi: 18.10.2020
- Oral, B., Avcı, Y. E., & Tösten, R. (2017). Öğretim elemanlarının mesleki hayatlarında karşılaştıkları etik olmayan davranışlar: Dicle Üniversitesi örneği. *Electronic Journal of Social Sciences*, 16(63), 1230-1241.
- Özcan, K., Balyer, A., & Servi, T. (2013). Faculty Members' Ethical Behaviors: A Survey Based on Students' Perceptions at Universities in Turkey. *International Education Studies*, 3(3).
- Park, M., Kjervik, D., Crandell, J., & Oermann, M. H. (2012). The relationship of ethics education to moral sensitivity and moral reasoning skills of nursing students. *Nursing ethics*, 19(4), 568-580.
- Rafiee, G., & Moattari, M. (2013). Nursing and midwifery students' perceptions of instructors' unethical behaviors. *Iran J Nurs Midwifery Res*, 18(3), 214-217.
- Salminen, L., Stolt, M., Metsamaki, R., Rinne, J., Kasen, A., & Leino-Kilpi, H. (2016). Ethical principles in the work of nurse educator-A cross-sectional study. *Nurse Educ Today*, 36, 18-22. doi:10.1016/j.nedt.2015.07.001
- Yanikkerem, E., Aycan, N., Kitapçıoğlu, G., Korkmaz, A., & Çalık, C. (2006). “Öğrencilerin Hemşire Eğitimcilerde Aradığı Özellikler” değerlendirme aracının geliştirilmesi çalışması. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 22(1), 37-53.
- Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK). (2017). *Hemşirelik lisans eğitimi çalışmayı*. Retrieved from https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/Hemsirelik_Lisans_Egitimi_Calistayi_Sonuc_Raporu.pdf
- Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK). (2020). Lisans Tercih Sihirbazı. <https://yokatlas.yok.gov.tr/tercih-sihirbazı-t4-tablo.php?p=say>. Erişim Tarihi: 18.10.2020